

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ТУРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ В ФІЗКУЛЬТУРНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Т.В. Блистів

Львівський державний інститут фізичної культури

У роботі представлені результати аналізу навчальних планів туристичних дисциплін ВЗО III-IV рівня акредитації. Наводиться розподіл навчального матеріалу, його аналіз за тематичними блоками та лекційними, практичними заняттями, індивідуальною роботою.

Умови сучасної України вимагають розробки нового покоління нормативної (освітньо-кваліфікаційні характеристики) та навчально-методичної (освітньо-професійні програми, навчальні плани, програми навчальних дисциплін тощо) документації, що регламентує підготовку фахівців з вищою освітою. Згідно з "Положенням про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)", затверджене постановою КМ України N 65 від 20 січня 1998 р. система вищої освіти України наказом Міносвіти N 86 від 4 березня 1998 р.[1].

Нагальність (потреба) розробки таких документів замовлена наявними, застарілими освітньо-кваліфікаційними характеристиками, що проводились відповідно наказу Державного комітету СРСР по народній освіті від 7 квітня 1988 року N 19.

Розробка цих документів ґрунтується на результатах вивчення та прогнозування структури соціальної та виробничої діяльності фахівців з вищою освітою з урахуванням потреб ринку праці.

Здійснюючи освітній процес і задовольняючи освітні потреби особи та потреби суспільства в кваліфікованих фахівцях, держава повинна контролювати результати освітньої діяльності всіх її учасників на всіх етапах. Йдеться про відповідність сформованих у випускника вищого закладу освіти (ВЗО) соціально і професійно важливих знань, умінь і навичок вимогам ринку праці [1,2,3].

Реалізація ґрунтується на використанні державою системи стандартів вищої освіти як нормативної бази функціонування системи вищої освіти, що встановлює загальні принципи педагогічної діяльності, яка має на меті досягнення оптимального ступеню упорядкування діяльності в галузі вищої освіти.

Структура системи стандартів вищої освіти, що відповідає вимогам Закону України "Про освіту", являє собою ієрархічну сукупність взаємопов'язаних стандартів. Вони належать до галузі стандартизації вищої освіти і встановлюють взаємо погоджені вимоги до змісту, обсягу і рівня якості вищої освіти, що визначаються загальною метою освітньої та професійної підготовки [1,4].

З урахуванням положень Державної системи стандартизації України встановлюються такі компоненти державних стандартів вищої освіти [1]:

- державна компонента;
- галузева компонента;
- компонента вищого навчального закладу.

Державна компонента державних стандартів вищої освіти визначає структури переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, та переліку кваліфікацій за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, а також вимоги до кожного освітньо-кваліфікаційного рівня та відповідного їм освітнього рівня вищої освіти.

Галузева компонента державних стандартів вищої освіти базується на державній компоненті державних стандартів і являє собою систему нормативних і навчально-методичних документів за певними напрямками підготовки та спеціальностями, що наведені у "Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями", затвердженому постановою Кабінету Міністрів України N 507 від 24 травня 1997 р [3]. Крім того галузева компонента включає перелік спеціалізацій за спеціальностями вищої освіти.

Компонента вищого навчального закладу вводиться з метою забезпечення більшої відповідності освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки фахівців вимогам сучасного ринку праці нашого регіону та держави в цілому. Можливість ВЗО вчасно, адекватно, реагувати на освітні запити абітурієнтів [5].

Актуальність даного дослідження зумовлена потребою розробки стандартів освіти для нового напрямку "Туризм" та пріоритетність визначену планом науково-дослідної роботи Держкоммолодьспорттуризму України за темою "Обґрунтування змісту спеціалізації "Активний туризм" за освітнім напрямком "Фізичне виховання і спорт"(0102).

Метаю даного дослідження є спроба узагальнення інформації змістовного наповнення навчально-методичної документації туристичної освіти (підготовки фахівців з туризму).

Методи дослідження: аналіз і синтез, аналіз літературних джерел, документальних матеріалів, методи математичної обробки даних.

У дослідженні проаналізовано 8 навчальних програм (НП) туристичних дисциплін закладів освіти (ЗО) III – IV рівня акредитації. До переліку ЗО входили:

- Харківська державна академія фізичного виховання (ХДАФВ) - 5 НП,
- Інститут фізичної культури та здоров'я (м. Луцьк) - 1 НП,
- Херсонський державний університет (ХДУ) - 1 НП,
- Львівський інститут фізичної культури (ЛДІФК) - 1 НП.

Для детальнішого аналізу навчальних програм туристичних дисциплін ми умовно розподілили теми лекційних, семінарських та практичних занять на сім підгруп. До цих груп увійшли питання, що споріднені за змістом:

1. До даної групи віднесені питання: історії туризму та характеристика сучасних етапів розвитку туризму в Україні, СНД та світі, висвітлені питання регіонального розвитку та значення краєзнавчо-туристичного руху; перелічені задачі, наведена класифікація видів туризму.

2. Розглядаються питання нормативно-правової бази туризму. Зокрема, характеристика міжнародних правових актів, законів України, довгострокових державних програм розвитку туризму. Громадські та державні органи управління в туризмі. Система підготовки туристичних кадрів, проведення семінарів підготовки керівників турпоходів, інструкторів та суддів з видів спортивного туризму.

3. Сімейний та дитячий туризм передбачав розгляд питань: організації туристських зльотів та змагань, екскурсійної діяльності, методик проведення дослідницької роботи в умовах походу. Складання програми круєзнавчо-туристичних гуртків першого та другого року навчання. Розробка туристичних маршрутів школярами. Основні положення теорії і методики фізичного виховання (ТІМФВ), основи екологічного виховання школярів. Оздоровча роль туризму як засобу ФВ.

4. Класифікація видів спортивного туризму (піший, вело, водний, спелео, гірський, мото-). Розкриті основи топографії та орієнтування, експлуатації компаса і карти. Організація та підготовка складних спортивних походів, експедицій. Складання кошторису складного пішого, вело, водного, спелео походу. Укладання рюкзака та спеціального спорядження, організація нічлігу (біваку). Складання ремонтного набору.

5. Розглядаються питання загальної та спеціальної (фізичної, психічної, тактичної) підготовки туристів, складання плану тренувань та відновлення туристів-водників, - пішоходників, гірських туристів. Техніка, тактика проходження складних піших, вело, водних, спелео походів. Організація та методика проведення передпохідних тренувань. Природні перешкоди та техніка їх подолання. Складання та моделювання можливих психологічних ситуацій в походах і мандрівках, а також шляхів виходу з них. Вдосконалення техніки підйому

та спуску, переправи, вдосконалення вмінь в'язання вузлів (робота з шнуром). Тактика руху в різних природних та метеорологічних умовах території.

6. До даної групи віднесені питання пов'язані із діями керівника туристичної групи в аварійних ситуаціях та екстремальних умовах та пошуку шляхів виходу з них. Організацію аварійно-пошукових робіт силами туристичної групи.

7. Медична допомога у поході. Надання першої долікарської допомоги. Гігієнічний режим в умовах туристичного походу та табору. Розкриваються основи організації лікарсько-педагогічного контролю, методики масажу та самомасажу. Складання списку медичної аптечки.

Частину питань винесено на самостійне опрацювання які доповнюють і уточнюють попередні теми:

- Особливості організації роботи на туристичній базі;
- Спорядження для зльотів і змагань
- Організація та проведення семінарів підготовки туристичного активу
- Підготовка туристичної документації
- Нанесення маршруту на карту
- Описання екскурсійних об'єктів.

Загальна сума аудиторних годин проаналізованих навчальних планів (НП) туристичних дисциплін становить (1008 год.). Середні величини розподілу навчального матеріалу складає 16,3% - лекційні (164 год.), 50 % - практичні заняття (504 год.), 33,7 % (340 год.) відводиться на самостійну та індивідуальну роботу.

В окремих НП заплановані туристичні походи які проводяться поза сіткою годин а також віднесені до самостійної та практичних робіт і становить 10, 30 та 72 год. відповідно.

Розподіл тем навчальних програм за запропонованою схемою вказує на те, що:

історичним аспектам розвитку туризму у НП присвячено 12,2% лекційних - (20 год.) програмного матеріалу і (6 год.) практичних занять.

Питання пов'язані з характеристикою програмно-нормативного регулювання та кадрового забезпечення сфери туризму достатньо висвітлювались у всіх, за винятком НП Інституту фізичної культури та здоров'я (м. Луцьк) і становив - 16% лекцій (26 год.), та 5,2% практичних занять (42 год.).

Проблемі сімейного та дитячого туризму присвячено (40 год.) лекційних занять, (110 год.) практичних занять, відповідно 24,4% і 21,8%. На нашу думку недостатньо повно розкриті питання туризму як засобу і форми фізичного (рухового) вдосконалення, виховного впливу на молодь та підрастаюче покоління.

Щодо характеристики та класифікації спортивного туризму, тут представлений спектр усіх найбільш розвинених і популярних видів: піший, вело, водний, спелео. Запланований обсяг лекцій складає - 28% (46 год.), практичних занять - 34,1% (170 год.). Змістовний блок досить рівномірно розглянутий у всіх НП туристичних дисциплін, що на нашу думку зумовлене відродженням і зростаючим авторитетом туризму як виду спорту.

Наступний тематичний блок має на меті озброїти студентів фізкультурних ВЗО знаннями основ методик спортивного тренування. Питання подаються загальною кількістю (24 год.), що складає 14,6 % лекційного курсу, та (100 год.) практичних занять - 19%.

Для вирішення даного питання мають великі перспективи фізкультурні ВЗО, випускники яких покликані вирішувати, власне, проблеми спортивного тренування і відновлення, нормування рухового режиму людей.

В проаналізованих нами програмах відчувається недостатність елементів спеціалізованої фізичної, а зокрема тактичної і психологічної підготовки туриста. Адже, більшість туристів-початківців, захоплюючись цим видом туризму, згодом, можуть стати керівниками туристичних груп, займатись самодіяльним та сімейним туризмом.

Рятувальним роботам, пошукам шляхів виходу з екстремальних ситуацій у всіх НП приділено достатньо часу, а саме - (54 год.). Зазначимо тільки те, що - (48 год.) відведені для практичних занять, де студенти краще і ефективніше оволодіватимуть навиками рятувальних робіт в природних умовах.

Медична і долікарська допомога невід'ємна складова НП з туризму. З-поміж усіх умовно розподілених нами груп дане питання розглядається тільки на практичних заняттях в обсязі (26 год.).

В результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що подальша розробка стандартів освітнього напрямку (0405) "Туризм" та створення нового покоління нормативної (освітньо-кваліфікаційні характеристики) та навчально-методичної (освітньо-професійні програми, навчальні плани, програми навчальних дисциплін, тощо) документації, сприятиме оптимізації підготовки фахівців туристичної галузі.

Література

1. „Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)”. Постанова Кабінету Міністрів України № 65 від 20 січня 1998 р.
2. Про порядок розробки складових нормативного та навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою: Наказ Міністерства освіти України № 285 від 31 липня 1998 р.
3. „Перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями”. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р.
4. *Латичак І.С.* Державні стандарти вищої освіти як основа реформування підготовки фахівців з фізичного виховання // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць з галузі фізичної культури і спорту. Вип. 7. – Л.: НВФ “Українські технології”, 2002. – Т.1. – С.78-82.
5. *Блиствіт Т.В.* Доцільність підготовки фахівців для сфери туризму у фізкультурних закладах освіти // Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму і краєзнавства в закладах освіти: Матеріали міжн. наук.-практ. конф. – К.: Обрій, 2002.-С 46-48.